

A FOGALMAZÁSI KÉPESSÉG FEJLETTSÉGÉNEK ÖSSZEFÜGGÉSEI HÁTTÉRVÁLTOZÓKKAL

A1

Tóth Edit*, Zentai Gabriella**

* MTA-SZTE Képességfejlesztés Kutatócsoport

** SZTE Neveléstudományi Doktori Iskola

Kulcsszavak: fogalmazásképesség; háttértényezők

A fogalmazásképesség nagymintás vizsgálataiban gyakori a fejlettség összefüggésének elemzése a szociokulturális háttérrel (Molnár, 2002), az iskolatípussal (Molnár, Cs. Czachesz és Vidákovich, 2001), illetve a nemmel (Horváth, 1998). Az 1999-es Iskolai műveltség vizsgálat (Csapó, 2002) óta nem publikáltak hazai nagymintás fogalmazásmérésből szocioökonómiai háttérváltozókkal való összefüggésrendszerről adatokat, tehát nincsenek friss eredményeink arról, miként változott a szövegalkotás fejlődésének hatásrendszere, miközben társadalmi, gazdasági, kulturális változások egyaránt zajlottak, melyek e fejlődést feltételezhetően befolyásolják. A kutatási előzményekkel összhangban vizsgáltuk a fogalmazásképesség fejlettségében a tanulók neme, szülei iskolai végzettsége szerint megmutatózó különbségeket, az iskolák, osztályok közötti különbségeket, valamint a fogalmazási teljesítmény és az érdemjegyek közötti kapcsolatot iskolatípusonként. Eredményeink alkalmasak arra, hogy utaljunk a korábbi mérések óta bekövetkező változásokra. Kutatásunk mintáját egy megyeszékhely 9. évfolyamos tanulói (N=1365) alkották. A tanulók egy fogalmazásképesség tesztet írtak (Cronbach- α =0,95; három különböző műfajú szöveg készítése volt a feladat) és háttérkérdőívet töltöttek ki.

Az eredmények az iskolák között jelentős különbségeket mutatnak a fogalmazás fejlettségében (F=128,50). A három iskolatípus szerinti teljesítmény jól elkülönül egymástól (F=350,53), ami a középiskolai szelekcióval magyarázható. Az azonos iskolatípusba tartozó iskolák és osztályok között is különbség mutatkozott. Vizsgálatunkban szövegtípustól függetlenül a lányok jobb eredményt értek el, mint a fiúk. Összehasonlítottuk az apa iskolázottsága alapján képzett részmintákon a szövegalkotás fejlettségét. Jelentős eltérés mutatkozik a nem érettségizett és a felsőfokú végzettségű apák gyermekeinek teljesítménye között (F=37,13). A fogalmazásképesség és a tantárgyi osztályzatok kapcsolatát elemezve azt tapasztaltuk, hogy a rajz kivételével közel azonos nagyságrendű a fogalmazás korrelációja az érdemjegyekkel (r=0,439–0,522). A tantárgyi attitűdökkel gyenge összefüggést mutattunk ki (r=0,106–0,283), legerősebb a kapcsolat az idegen nyelvi attitűddel (r=0,325). A humán tárgyak jegyei és az apa iskolázottságának bevonásával regressziós modellt állítottunk fel a fogalmazásképesség varianciájának magyarázatára. Szignifikáns magyarázó ereje van a nyelvtan- (14%), a történelem- (8%) és az irodalomjegyeknek (6%), a nemnek (7%), valamint az apa iskolázottságának (3%).

Vizsgálatunk eredményei arra utalnak, hogy a szövegalkotás fejlettségének hátterében hasonló társadalmi hatásrendszer figyelhető meg, mint az 1999-es felmérés idején. Bár az eredmények nem hasonlíthatók össze közvetlenül, mindenképpen figyelemfelhívóak, ráirányítják a figyelmet az írásbeli szövegalkotás fejlesztésének fontosságára.